

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้นเศรษฐกิจของประเทศจึงขึ้นอยู่กับกิจกรรมทางการเกษตร เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ จำเป็นต้องอาศัยน้ำเป็นหลัก แต่เดิมนั้นเกษตรกรต้องพึ่งน้ำฝน ปีใดฝนตกดีตลอดฤดู ก็จะทำให้การเพาะปลูกในปีนั้นได้ผลดี แต่ถ้าปีใดมีฝนตกน้อย หรือไม่มีฝนตก ในเวลาที่พืชต้องการน้ำก็จะทำให้การเพาะปลูกในปีนั้นได้รับความเสียหาย หรือได้รับผลผลิตได้ไม่ดีเท่าที่ควร มักจะพบอยู่ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย ดังนั้นการให้น้ำแก่พืชเพื่อช่วยให้พืชได้รับน้ำอย่างเพียงพอกับความต้องการ หรือที่เรียกว่า การชลประทาน จึงเป็นกิจการที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับประเทศเกษตรกรรมอย่างประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภาคอีสานของประเทศไทยได้ประสบภัยแล้งซ้ำซากมาเป็นเวลานานจนไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพพื้นฐานได้ คนอีสานก็จนลงเรื่อย ๆ เป็นหนี้สินรุนแรง ต้องอพยพถิ่นฐานเข้าสู่เมือง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมตามมาเป็นลูกโซ่ไม่มีวันสิ้นสุด หากยังไม่มีการป้องกันและแก้ไขภาวะแห้งแล้งในภาคอีสาน ก็จะเป็นภัยร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อชาวอีสานทั้งหมดและประเทศไทยด้วย (นันทศักดิ์ ฝอยทอง, 2547 : 1)

จากการที่น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต การพัฒนาเศรษฐกิจจำเป็นต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่ปริมาณน้ำมีจำนวนจำกัดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ ประเทศไทยมีทรัพยากรน้ำอุดมสมบูรณ์มาแต่ในอดีต จึงมีลักษณะแบบแผนการใช้น้ำของประชาชนเป็นไปอย่างฟุ่มเฟือย ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุด จนถึงปัจจุบันนี้ทรัพยากรน้ำไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีต จึงเกิดปัญหาภาวะการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วม น้ำเน่าเสีย หรือมลพิษทางน้ำ และยังก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการแย่งชิงน้ำระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำด้วยกัน หรือระหว่างการใช้ประโยชน์จากน้ำของแต่ละภาคการผลิต เช่น ภาคการเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (ปราโมทย์ ไ้มักลัด, 2540 : 2)

ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายให้มีการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการให้ทุกส่วนในสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนประชาชนทั่วไปต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการชลประทานจึงเป็นโครงการหนึ่งตามแผนงานพัฒนาแหล่งน้ำที่กรมชลประทานได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2520 เพื่อสนองนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลในการลดความยากจนและยกระดับมาตรฐานการครองชีพของราษฎรในชนบทให้ดีขึ้น จุดมุ่งหมายของโครงการเพื่อแก้ไขปัญหหรือบรรเทาความเดือดร้อนเรื่องน้ำสำหรับการอุปโภคและการเกษตร หลักเกณฑ์ในการก่อสร้างการชลประทาน คือ ราษฎรจะต้องเป็นผู้ร้องขอตามระบบ โดยมีคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กพช.) เป็นผู้ประสานงานกำหนดนโยบายใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างประมาณ 1 ปี โดยไม่มีการจัดซื้อหรือชดเชยค่าที่ดิน เมื่อกรมชลประทานก่อสร้างเสร็จแล้วจะส่งมอบให้จังหวัดหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมารับไปบำรุงรักษาต่อไป จากประสบการณ์ด้านความสำเร็จของการชลประทาน ถ้าหากยังไม่มียุทธศาสตร์การจัดการน้ำที่ดี มักจะได้รับผลจากโครงการชลประทานนั้นไม่เต็มที่การจัดการน้ำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย กิจกรรมชลประทานมีทั้งด้านวิศวกรรมและการจัดการ เนื่องจากโครงการชลประทาน ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ก่อสร้าง การจัดการและองค์กรที่ต้องเกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจและสังคม การจัดการชลประทานมีกิจกรรมที่ต้องการทำ 3 เรื่อง คือ การใช้ น้ำ อาคารบังคับน้ำและอาคารประกอบ องค์กรที่เกี่ยวข้องกิจกรรมการชลประทาน เช่น องค์กรผู้ใช้น้ำ การจัดการทรัพยากรน้ำในระดับไร่นายังเกี่ยวข้องกับเกษตรกรผู้ใช้น้ำโดยตรง ซึ่งเป็นบุคคลเป้าหมายที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการชลประทานอย่างเต็มที่ องค์กรผู้ใช้น้ำที่เข้มแข็งมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการน้ำชลประทาน (สมใจ โลมะรัตน์. 2544 : 1)

จากที่รัฐบาลกำหนดให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ได้นำไปสู่การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ แต่เดิมการบริหารแบบมองจากภายใน (Inside out approach) ภาครัฐต้องปรับระบบบริหารจัดการจากผู้ให้บริการไปเป็นการให้บริการแบบใหม่ โดยหันมามองและมุ่งเอาประชาชนเป็นศูนย์กลาง บทบาทภาระหน้าที่ของส่วนราชการจากที่เป็นผู้คิด วางแผนตัดสินใจตลอดจนการดำเนินการต้องปรับปรุงเปลี่ยนมาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะแนวคิดที่ว่า หากผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากทรัพยากรนั้น ๆ เป็นผู้มีส่วนในการร่วมคิด

ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ จะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในทรัพยากรนั้น (ศิริพงษ์ ณ สงขลา. 2548 : 2) แต่เนื่องจากการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม เป็นเรื่องใหม่ และเป็น การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ การส่งเสริมในการส่งน้ำและบำรุงรักษา ระบบชลประทานจึงประสบปัญหาอยู่บ้าง แต่ผลดีจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เดิม นั้น ทำให้แนวนโยบายในด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและการปฏิรูป ระบบราชการ ทำให้กรมชลประทานต้องปรับเปลี่ยนการจัดการชลประทานจากแบบเดิม เป็นการ จัดชลประทานแบบให้เกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management) หรือ PIM (กรมชลประทาน. 2546 : 1) การบริหารจัดการโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในโครงการ ชลประทาน ช่วยให้เกิดแรงกระตุ้นในการทำงาน และนำมาใช้ใน โครงการชลประทานในทุก โครงการ และได้ผลออกมาเป็นที่น่าพอใจ

อำเภอกันทรวิชัย เป็นอีกอำเภอหนึ่งใน 13 อำเภอ ของจังหวัดมหาสารคามที่มี พื้นที่ในการเกษตร ถึง 173,572 ไร่ มีประชากร 75,059 คน และมีเกษตรกรในเขต ชลประทาน 5,280 ราย ซึ่งในปี พ.ศ. 2493 จังหวัดมหาสารคาม เกิดภาวะการขาดแคลนน้ำ อุปโภค บริโภค อำเภอกันทรวิชัย เป็นอำเภอหนึ่งที่ประสบปัญหาไม่มีน้ำเพียงพอ ในขณะที่ กรมชลประทานได้มีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะ อ่างเก็บน้ำ อำเภอกันทรวิชัยได้ทราบข้อมูลโครงการและได้พิจารณาแหล่งน้ำขนาดเล็ก (หนองบัว) อยู่ในเขตอำเภอกันทรวิชัยจึงได้ร้องขอต่อกรมชลประทานดังกล่าว และกรม ชลประทานให้พิจารณาสร้างอ่างเก็บน้ำบริเวณหนองเดิมเพื่อยกระดับน้ำให้สูงขึ้น กรมชลประทานได้พิจารณาเหมาะสมแล้วเห็นว่าราษฎรเดือดร้อนจริง สมควรสร้างอ่างเก็บ น้ำแห่งนี้และยังสามารถนำน้ำในอ่างเก็บน้ำไปใช้ในการเพาะปลูกในพื้นที่นาบริเวณ ทิศตะวันออกของตัวอำเภอได้อีกประมาณ 2,000 ไร่ จึงได้ดำเนินการสร้างอ่างเก็บน้ำแห่งนี้ ใน พ.ศ. 2494 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2499 ให้ชื่อว่า “อ่างเก็บน้ำหนองบัว” ในปัจจุบัน อ่างเก็บน้ำหนองบัว อยู่ใน การกำกับดูแลโดยฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 โครงการ ชลประทานมหาสารคาม กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ฝ่ายส่งน้ำและ บำรุงรักษาที่ 5 โครงการชลประทานมหาสารคาม. 2550 : 10)

จากการดำเนินงานของฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 ในเขตพื้นที่อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามพบว่า การส่งน้ำและบำรุงรักษาระบบชลประทานส่วนใหญ่ยังดำเนินการ โดยเจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน ตั้งแต่การคิดวางแผนการส่งน้ำ การตัดสินใจ การตรวจสอบประเมิน สำหรับเกษตรกรผู้ใช้น้ำเป็นเพียงผู้รับบริการ มีส่วนร่วมเพียง

การดูแลบำรุงรักษาอุโมงค์น้ำของตน ทำให้การจัดสรรน้ำและการดูแลรักษาระบบชลประทานไม่โปร่งใสและเป็นธรรม คู่งน้ำส่วนใหญ่ขาดการดูแลบำรุงรักษาอย่างจริงจัง เกิดปัญหาและอุปสรรคในการส่งน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกได้ไม่ทั่วทุกแปลง ภาครัฐต้องใช้งบประมาณและอัตรากำลังคนในการดูแลบำรุงรักษาระบบส่งน้ำในแต่ละปีเป็นจำนวนมากเกินความจำเป็น ในขณะที่อัตรารองเจ้าหน้าที่ต้องปรับลดลงตามนโยบายประหยัดงบประมาณของรัฐบาล จำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาและพิจารณาว่าเหตุใดการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งน้ำและบำรุงรักษา โครงการชลประทานในเขตอำเภอกันทรวิชัยจึงได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร จากสาเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปข้อมูลที่เป็นปัญหาของการดำเนินงานส่งน้ำและบำรุงรักษาในเขตพื้นที่อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ดังนี้

1. เกษตรกรผู้ใช้น้ำเคยได้รับการช่วยเหลือจาก โครงการชลประทานมาก่อนในการดูแลและบำรุงรักษาระบบชลประทานในระดับแปลงนา ทำให้เกิดความเคยชินเข้าใจไม่ถูกต้อง คิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของรัฐ และรัฐจะต้องจัดเจ้าหน้าที่มาดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีตามเดิม
2. เกษตรกรผู้ใช้น้ำบางรายเห็นว่าตนเองได้รับประโยชน์จากน้ำเพียงเล็กน้อย และเห็นควรให้เกษตรกรผู้ใช้น้ำรายอื่นที่ได้รับผลประโยชน์มากกว่าเป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแทน
3. เกษตรกรผู้ใช้น้ำไม่ให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นทางด้าน การส่งน้ำและบำรุงรักษาอย่างเต็มที่ หรือการแสดงความคิดเห็นไม่ได้รับการเสนอไปดำเนินการแก้ไข
4. เจ้าหน้าที่ของรัฐและเกษตรกรผู้ใช้น้ำมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารหรือมีส่วนร่วมในการใช้น้ำและการบำรุงรักษาระบบชลประทานไม่ทั่วถึงอย่างเต็มที่

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำดังกล่าวได้เกิดขึ้นกับโครงการชลประทานในหลาย ๆ แห่งซึ่งพบในผลงานการวิจัยทั่วไป สำหรับฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ยังไม่มีการศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและ

พัฒนาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำเพื่อบำรุงรักษาระบบชลประทาน การรักษาประโยชน์ การบริหารจัดการส่งน้ำของฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม และเป็นข้อมูลในการบริหารการพัฒนาฝ่ายส่งน้ำหรือโครงการชลประทานอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการชลประทาน จากกรณีมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

สมมติฐานของการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามอยู่ในระดับปานกลาง
2. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการชลประทาน จากกรณีมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มี 11 ด้าน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ตามบัญชีทะเบียนสมาชิกจำนวน 180 คน (ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 โครงการชลประทานมหาสารคาม. 2550 : 21)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 124 คน

2. พื้นที่ของการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยอยู่ในเขตการใช้น้ำชลประทานในเขตอำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม

3. ระยะเวลาในการวิจัย

ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนธันวาคม 2550 - พฤษภาคม 2551 รวมทั้งสิ้น
6 เดือน

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ได้แก่

4.1.1 อายุ

4.1.2 การศึกษา

4.1.3 พื้นที่เพาะปลูก

4.1.4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

4.1.5 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

4.1.6 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

4.1.7 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4.1.8 การมีส่วนร่วมในการวางแผน

4.1.9 การมีส่วนร่วมในการประสานงาน

4.1.10 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากร

4.1.11 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกษตรกร

4.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable)

ได้แก่ ประสิทธิภาพของการจัดการชลประทาน ของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ
ชลประทานในเขต อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ กับหน่วยงาน การชลประทานในการบริหารจัดการน้ำ ได้มีส่วนร่วมโดยเกษตรกรผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในการประเมินผล มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการประสานงาน มีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากร และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกษตรกร

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและวางแผนการใช้น้ำชลประทานและการบริหารจัดการน้ำ การตัดสินใจวางแผนการใช้น้ำในระดับคลองซอยและคูส่งน้ำ การร่วมตัดสินใจในการนำเงินกองทุนของกลุ่มไปใช้ในกิจกรรมส่งน้ำและบำรุงรักษา การใช้วัสดุอุปกรณ์ของกลุ่มในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาคลองส่งน้ำ การตัดสินใจแบ่งปันน้ำชลประทานเข้าคลองส่งน้ำหรือเข้าไร่นาของสมาชิกกลุ่ม การร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการส่งน้ำและบำรุงรักษา การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินงานในกิจกรรมต่างในการส่งน้ำและบำรุงรักษา การตัดสินใจในการใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ

การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ การประสานร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำและภาครัฐ การประชุมปรึกษาหารือในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน การดำเนินกิจกรรมบริหารจัดการน้ำชลประทาน การส่งน้ำชลประทานและบำรุงรักษา คลองส่งน้ำ การกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุน การสมทบกองทุนของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ การวางแผนในการเพาะปลูกพืชให้สอดคล้องกับการส่งน้ำในแต่ละฤดูกาล

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การจัดระบบการเปิด-ปิด หรือใช้น้ำจากคลองชลประทานเป็นเวลา การจัดรอบเวร หรือคิวการใช้น้ำชลประทานอย่างเท่าเทียมกันในการปลูกพืชอายุสั้นอายุยาวให้สอดคล้องกับการได้รับประโยชน์จากน้ำชลประทาน การจัดสรรน้ำชลประทานอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การจัดสรรเงินทุน เงินกู้ยืมของกองทุนเกษตรกรผู้ใช้น้ำอย่างเหมาะสม การช่วยเหลือจากกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำหรือจากรัฐในการซ่อมแซมบำรุงรักษาคลองส่งน้ำในเขตพื้นที่รับผลประโยชน์ของในฤดูขาดแคลนน้ำ การได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำหรือจากรัฐ การได้รับความรู้เกี่ยวกับ

การได้รับการช่วยเหลือการชลประทานจากกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไข กฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ การตรวจสอบและประเมินผลการใช้เงินกองทุนกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ การตรวจสอบและประเมินผลการใช้เงินของสมาชิก ให้เป็นไปตามรอบเวรหรือคิดที่กำหนด การประเมินสถานการณ์การเพาะปลูกพืช และความต้องการใช้น้ำแก่เจ้าหน้าที่ การรายงานปัญหาอุปสรรคในการส่งน้ำ การบำรุงรักษาแก่เจ้าหน้าที่ การรายงานผลหรือแจ้งผลการดำเนินงานต่าง ๆ ในการบริหารจัดการน้ำแก่เจ้าหน้าที่

การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การร่วมกำหนดบทบาทหน้าที่ของเกษตรกรและกรมชลประทานในการส่งน้ำและบำรุงรักษาให้ชัดเจน โดยกำหนดเป็นนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงานของกรมชลประทานให้ทราบทั่วกัน

การมีส่วนร่วมในการประสานงาน หมายถึง การร่วมในการสร้างความเข้าใจในการจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมบอกถึงเหตุผลความจำเป็น หน้าที่และประโยชน์ที่ได้รับ โดยมุ่งเน้นให้ตระหนักในความสำคัญและความจำเป็นในการจัดการชลประทานจนเกิดความต้องการเข้ามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจทั้งเกษตรกรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากร หมายถึง การร่วมในการพัฒนาเจ้าหน้าที่ของกรมชลประทาน ให้พร้อมและสามารถดำเนินงานจัดการชลประทาน โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมได้อย่างเป็นรูปธรรม

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกษตรกร หมายถึง การร่วมในการพัฒนาองค์กรเกษตรกรขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของเกษตรกร และเป็นกลไกในการเข้าร่วมในการจัดการชลประทานกับเจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน

การชลประทาน หมายถึง โครงการชลประทานมหาสารคาม ฝ่ายส่งน้ำ และบำรุงรักษาที่ 5

ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ การดำเนินงานให้เป็นไปตามที่คาดหมายไว้ หรือการทำงานที่ต้องการให้ได้รับประโยชน์สูงสุดของฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 โครงการชลประทานมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ หมายถึง การที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำในเขตชลประทานอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมใน

การดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในการประเมินผล
มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการประสานงาน มีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากร
และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ หมายถึง กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มบริหารการใช้น้ำ สมาคมผู้ใช้น้ำ
และสหกรณ์ผู้ใช้น้ำชลประทานจากฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 โครงการชลประทาน
มหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การส่งน้ำ หมายถึง การนำน้ำจากคลองชลประทานไปสู่แปลงเพาะปลูกของ
เกษตรกร

พื้นที่เพาะปลูก หมายถึง พื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ใช้น้ำในเขต
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การบำรุงรักษา หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายที่ต้องการรักษาระบบชลประทานให้อยู่
ในสภาพใช้งานได้สมบูรณ์ พร้อมทั้งจะให้บริการได้ตลอดเวลา

ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 หมายถึง หน่วยงานราชการที่สังกัดโครงการ
ชลประทานมหาสารคาม โดยมีหน้าที่ในการส่งน้ำและบำรุงรักษาระบบชลประทานในเขต
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยอาศัยน้ำจากอ่างเก็บน้ำหนองบัว เพื่อให้บริการ
ประชาชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถใช้เป็นข้อสนเทศสำหรับ โครงการชลประทานต่าง ๆ ตลอดจนกรม
ชลประทาน เพื่อนำไปพิจารณาตัดสินใจและการดำเนินการบริหารจัดการระบบชลประทาน
แบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของเกษตรกรในโครงการชลประทาน ผู้สนใจเรื่อง
การดำเนินงานของชลประทาน และเรื่องอื่น ๆ ที่จะใช้ในการวิจัยต่อไป